

Pitäisikö homoseksuaaleilla olla oikeus elää haluamallaan tavalla?

Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta homoseksuaaleihin 2000-luvulla

JOHANNA JALONEN & MILLA SALIN

Viime vuosikymmeninä seksuaalivähemmistöt ovat tulleet näkyvämmäksi osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Myös heidän yhteiskunnallinen asemansa on kehittynyt monin tavoin. Artikkelissa tarkastellaan suomalaisten suhtautumista homoseksuaaleihin 2000-luvulla. Vaikka suomalaisten yleinen suhtautuminen homoseksuaaleihin onkin muuttunut myönteisemmäksi 2000-luvun aikana, homoseksuaalien adoptio-oikeuteen suhtaudutaan yhä kriittisesti.

.....
English summary at the end of the article

Johdanto

Viime vuosikymmeninä homoseksuaalit¹ ja muut seksuaalivähemmistöt ovat tulleet näkyvämmäksi osaksi suomalaista yhteiskuntaa (Juvonen 2015). Vuoden 2018 lopussa lähes 7 000 suomalaista eli avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa samaa sukupuolta olevan puolison kanssa. Todellisuudessa homoseksuaalisia parisuhteita on kuitenkin enemmän, sillä tilastojen ulkopuolelle jäävät esimerkiksi avioliitot. (Pietiläinen & Pohjanpää 2019.) Myös homoseksuaalien yhteiskunnallinen asema on kehittynyt Suomessa viime vuosikymmenten kuluessa. Homoseksuaalien tekojen kriminalisointi poistettiin rikoslaista vuonna 1971, mutta lakiin lisättiin kehotuskielto, joka

kriminalisoi julkisesti homoseksuaalisiin tekoihin kehoittamisen. Lakiin tuli myös korkeampi suojaikäraja homoseksuaalisille teoille suojelemaan nuoria homoseksuaalien viettely-yrityksiltä. Vuonna 1981 lääkintöhallitus poisti homoseksuaalisuuden sairausluokituksesta. 1990-luvulla huomio kiinnittyi homoseksuaalien syrjimisen kriminalisointiin. Virallista syrjintäkieltoa odotettiin Suomessa vuoteen 1995 asti, jolloin seksuaaliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä kiellettiin lailla. Uusi seksuaalirikoslaki astui voimaan vuonna 1999 osana rikoslain kokonaisuudistusta ja samassa yhteydessä laista poistuiivat korkeammat suojaikärajat homoseksuaaleille sekä kehotuskielto. (Mustola 2007; Juvonen 2015.)

2000-luvulla homoseksuaalien yhteiskunnallista asemaa on parannettu seksuaalivähemmistöihin kuuluvien parien perhemuotoihin liittyvillä lakimuutoksilla (Juvonen 2015; ks. myös Moring 2013). Näitä ovat vuoden 2002 parisuhdelaki, vuoden 2007 hedelmöityshoitolaki, vuoden 2009 laki perheen sisäisestä adoptiosta, vuonna 2017 voimaan tullut laki sukupuolineutraalista

¹ Tässä tutkimuksessa käytetään käsitettä homoseksuaali viittaamaan sekä miespuolisiin homoseksuaaleihin että naispuolisiin lesboihin. Aiemmissä tutkimuksissa (esim. van den Akker ym. 2013) on käytetty vastaavaa englanninkielistä käsitettä. Myös Seta ry (2019) määrittelee homoseksuaaliksi ihmisen, joka tuntee seksuaalista tai emotionaalista vetoa samaa sukupuolta olevaa kohtaan.

avioliitosta sekä viimeisempänä äitiyslaki vuodelta 2019. Erityistä eduskunnan päätöksenteossa on ollut, että homoseksuaaleja koskevilla lakimuutoksissa käsittelyajat ovat olleet niin pitkiä, että ne ovat kertaalleen ehtineet raueta ennen kuin hallituksen esitys on edennyt äänestykseen asti. Toinen luonteenomainen piirre on ollut se, että lait on hyväksytty eduskunnassa pääsääntöisesti hyvin niukalla äänimäärällä ja niiden sisältöihin on tehty paljon sanavalintoihin kohdistuvia muutoksia, jotka ovat korostaneet heteroseksuaalien etuoikeutettua asemaa suhteessa homoseksuaaleihin. (Juvonen 2015.)

Kansainvälisissä tutkimuksissa (esim. Takacs & Szalma 2011; Smith ym. 2014) on havaittu, että seksuaalivähemmistöjä koskeva lainsäädäntö ja siinä tapahtuneet muutokset heijastuvat asenteisiin homoseksuaaleja kohtaan. Erityisesti sukupuolineutraalilla avioliitolla on ollut vahva yhteys siihen, miten maassa suhtaudutaan homoseksuaaleihin. Niissä maissa, joissa sukupuolineutraali avioliitto on mahdollista, suhtaudutaan homoseksuaaleihin myönteisemmin kuin maissa, joissa homoseksuaaleilla on avioliittoinstituutiosta erillinen parisuhteen muoto. (Hooghe & Meeusen 2013.) Ilmapiirin on havaittu muuttuvan suvaitsevaisemmaksi jo lyhyelläkin aikavälillä sukupuolineutraalin avioliiton mahdollistamisen jälkeen. Esimerkiksi Yhdysvaltain Iowassa myönteisyys homoseksuaaleja kohtaan lisääntyi lakimuutoksen jälkeen nopeasti. (Kreitzer ym. 2014.) Huomattavaa kuitenkin on, että lakimuutosten ja asenteiden välinen yhteys saattaa olla kaksisuuntainen eli lakimuutokset vaikuttavat väestön asenteisiin, mutta myös väestön asenteet vaikuttavat siihen, millaisia lakimuutoksia tehdään.

Suomessa ei ole tehty tutkimuksia lainsäädännön ja asenteiden välisistä yhteyksistä, mutta suomalaisissakin tutkimuksissa on havaittu muutos seksuaaliarvoissa. 1960-luvulla Suomessa alkoi muiden länsimaiden tavoin levitä seksuaaliseksi vallankumoukseksi nimetty yhteiskunnallinen liike, jossa seksuaalisuudesta herännyt julkinen keskustelu sai nuoret kyseenalaistamaan seksuaalisuuteen perinteisesti liittyneitä ahdasmielisiä asenteita. Samalla homoseksuaalisuuden lainvastaisuus nousi kritiikin kohteeksi. Esimerkkejä seksuaaliarvojen muutoksesta ovat aiempaa hyväksyvämpi suhtautuminen esiaviolliseen seksiin, avioliittoihin, naisten seksuaalisuuteen sekä seksuaalivähemmistöihin. (Kontula & Haavio-Mannila 1993; Haavio-Mannila & Kontula 2001; Mus-

tola 2007.) Seksuaaliarvojen murros on jatkunut 2000-luvulla (Kontula 2013; Väestöliitto 2017).

Tässä artikkelissa tutkitaan suomalaisten suhtautumista homoseksuaaleihin 2000-luvulla. Taivotteena on vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin: 1) Miten yleinen suhtautuminen homoseksuaaleja kohtaan on muuttunut vuosien 2002 ja 2016 välillä? 2) Miten yleinen suhtautuminen homoseksuaaleihin eroaa näkemyksistä siitä, tuntisiko häpeää homoseksuaalista lähisukulaista kohtaan sekä näkemyksistä homoseksuaalien adoptio-oikeudesta? 3) Mitkä sosiodemografiset tekijät selittävät yleistä suhtautumista, homoseksuaalin lähisukulaisen häpeämistä ja näkemystä homoseksuaalien adoptio-oikeudesta?

Kansainvälisesti asennetutkimuksia homoseksuaaleista on tehty runsaasti (esim. Hooghe & Meuusen 2013; Smith ym. 2014), mutta Suomessa suhtautumista ja sen ajallista kehitystä on tutkittu vähemmän. Lisäksi suhtautumista homoseksuaaleihin on tutkittu pääsääntöisesti yhden asenneväittämän pohjalta sen sijaan, että ilmiötä olisi lähestytty yhdessä tutkimuksessa useammasta näkökulmasta. Poikkeuksena on Väestöliiton FINSEX-tutkimus, jossa on tarkasteltu suomalaisten yleistä suhtautumista homoseksuaaleihin vuodesta 1971 lähtien ja 1990-luvulta lähtien suhtautumista homoseksuaalien suhteiden laillistamista sekä kahden miehen välistä sukupuolisuhdetta kohtaan. (Esim. Kontula & Haavio-Mannila 1993; Kontula 2009; Väestöliitto 2017.)

Suhtautuminen homoseksuaaleihin aikaisemman tutkimuksen valossa

Kansainvälisten tutkimusten (esim. Kelley 2001; Takacs & Szalma 2011; Hooghe & Meuusen 2013) mukaan suhtautuminen homoseksuaaleihin on muuttunut monessa maassa viime vuosikymmeninä myönteisemmäksi. Myös Suomi on ollut mukana joissain kansainvälisissä tutkimuksissa. Kansainvälisessä vertailussa suomalaiset suhtautuvat homoseksuaalisuuteen hieman kielteisemmin kuin muut pohjoismaalaiset, mutta Suomi sijoittuu silti myönteisimmin suhtautuvien maiden joukkoon (van den Akker ym. 2013; Smith ym. 2014). Vaikka suhtautuminen homoseksuaaleja kohtaan on muuttunut myönteisemmäksi, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksia ajavan järjestön ILGA:n (2017) mukaan vuonna 2017 maailmassa oli edelleen 72 valtio-

ta, joissa homoseksuaalisuutta pidetään rikokse-
na. Suhtautuminen on joissain maissa muuttunut
jopa kielteisemmäksi. Esimerkiksi Venäjä on otta-
nut aiempaa tiukemman linjan homoseksuaaleihin
hyväksyessään vuonna 2013 lain, joka kieltää
puhumasta homoseksuaaleista alaikäisille, samaa
sukupuolta olevien parien adoptioimasta lapsia Ve-
näjäältä tai sanomasta, että homoseksuaalit suhteet
olisivat yhdenvertaisia heterosuhteiden kanssa (YLE
2013). Suomessa kielteinen suhtautuminen ho-
moseksuaaleja kohtaan on ilmennyt esimerkiksi
Aito avioliitto -kansalaisaloitteen muodossa vuon-
na 2016 (KAA 2/2016 vp).

Myös suomalaisten tutkimusten perusteella
suhtautuminen homoseksuaaleihin on muuttunut
viimeisen neljänkymmenen vuoden aikana myön-
teisemmäksi (Kontula & Haavio-Mannila 1993;
Haavio-Mannila & Kontula 2001; Väestöliitto
2017). Lisäksi median teettämät mielipidemit-
taukset viittaavat siihen, että suhtautuminen ho-
moseksuaaleihin on muuttunut myönteisemmäksi
(Helsingin Sanomat 2001; Aamulehti 2013).
Sen sijaan suhtautuminen homoseksuaalien van-
hemmuuteen on kielteisempää kuin yleinen suh-
tautuminen (Kontula 2009; Nikander ym. 2016).

Aiempien kansainvälisten tutkimusten (esim.
Hooghe & Meusens 2013) perusteella naiset,
korkeasti koulutetut, eronneet/lesket, nuoret, kau-
pungissa asuvat ja uskonnollisesti ei-aktiiviset suh-
tautuvat homoseksuaaleihin muita myönteisem-
min. Vaikka (seksuaali)asenteet ovat osittain kult-
tuurisidonnaisia, ovat Smith ja kollegat (2013) ha-
vainneet, että maiden välillä ei ole juurikaan eroja
sen suhteen, mitkä tekijät selittävät asenteita ho-
moseksuaaleja kohtaan. Myös suomalaisten tut-
kimusten (esim. Kontula 2013; Nikander ym.
2016) tulokset tukevat tätä havaintoa. Mielenkiin-
toista on myös, että pääasiassa samat tekijät, jot-
ka selittivät asenteita 1990-luvulla, selittävät nii-
tä myös 2010-luvulla (esim. Sears 1991; Kontu-
la & Haavio-Mannila 1993; Väestöliitto 2017).
Näin siitä huolimatta, että asenteet homoseksuaa-
leja kohtaan ovat muuttuneet myönteisemmiksi.

Aiempien tutkimusten mukaan naiset suh-
tautuvat homoseksuaaleihin miehiä myönteisimmin
(Kontula 2009; Väestöliitto 2017). Kansainväli-
sissä tutkimuksissa (esim. LaMar & Kite 1998)
naisten myönteisempää suhtautumista homosek-
suaaleihin on selitetty sillä, että naisille sallitut su-
kupuoliroolit ovat väljempää kuin miehille sallitut
sukupuoliroolit, minkä vuoksi naisten on myös
helpompi ilmaista myönteinen näkemyksensä ho-

moseksuaaleja kohtaan. Korkeasti koulutettujen
myönteisempää suhtautumista homoseksuaaleihin
on kansainvälisissä tutkimuksissa selitetty sillä,
että koulutuslaitosten yhtenä tarkoituksena on
vahvistaa kykyä kriittiseen ajatteluun sekä edistää
tasa-arvoa, ja pidemmälle kouluttautuneet ovat
altistuneet näille arvoille matalasti koulutettuja
kauemmin. Koulutuksen lisäämä tieto seksuaali-
vähemmistöistä sekä kyky kriittiseen ajatteluun
myös karsivat vääriin uskomuksiin perustuvia
ennakkoluuloja. (Esim. van den Akker ym. 2013,
ks. myös Aamulehti 2013.) Perhetilanteen merki-
tystä suhtautumisessa homoseksuaaleihin on tut-
kittu vähemmän. Marc Hooghen ja Cecil Meusen-
enin (2013) mukaan eronneet ja lesket suhtautui-
sivat homoseksuaaleihin suvaitsevaisemmin kuin
ne, jotka eivät ole koskaan olleet naimisissa. Cari-
ta Nikander ja kollegat (2016) puolestaan havai-
sivat, että lapsettomat suhtautuvat homoseksuaa-
lien vanhemmuuteen myönteisemmin kuin lapsi-
perheisiin kuuluvat.

Kontaktiteorian mukaan kanssakäyminen esi-
merkiksi vähemmistöryhmiin kuuluvien kans-
sa johtaa suvaitsevaisempiin asenteisiin kyseistä
ryhmää kohtaan (esim. Allport 1982). Kansain-
välisissä tutkimuksissa on havaittu, että vanhem-
piin ikäluokkiin kuuluvat sekä maaseudulla asu-
vat suhtautuvat homoseksuaaleihin kriittisem-
min kuin nuoremmat ikäluokat ja kaupungeissa
asuvat. Kumpaakin tulosta on selitetty kontakti-
teorian kautta: nuorille ikäluokille ja kaupungeis-
sa asuville homoseksuaalisuus on tutumpi ilmiö
ja heillä on enemmän kontakteja homoseksuaaleihin.
(van den Akker ym. 2013.) Kontaktiteoriaa
tukee myös kansainvälisten tutkimusten havain-
to (esim. Herek & Capitano 1996), että homo-
seksuaalit ystävät ja tuttavat lisäävät myönteistä
suhtautumista seksuaalivähemmistöihin. Ennak-
koluuloja puolestaan esiintyy eniten niillä henki-
löillä, jotka eivät ole kohdanneet homoseksuaaleja
henkilökohtaisesti, eivätkä ole olleet heidän kans-
saan tekemisissä. Iän osalta vaikuttavana tekijänä
on myös se, että vanhemmat ikäluokat ovat elä-
neet aikana, jolloin parisuhteen heteronormatiiv-
isuus on ollut vahvempi (van den Akker 2013).
Suomen osalta ei ole saatavilla tietoa siitä, asuu-
ko homoseksuaaleja suhteellisesti enemmän kau-
pungeissa kuin maaseudulla (ks. kuitenkin Lehto-
nen 2006). Suomalaisissakin tutkimuksissa (Kon-
tula 2013; Nikander ym. 2016) on kuitenkin ha-
vaittu, että vanhemmat ikäluokat ja maaseudulla
asuvat suhtautuvat homoseksuaaleihin kriittisem-

min kuin nuoriin ikäluokkiin kuuluvat ja kaupungeissa asuvat.

Uskonnollisuus liitetään perinteisempiin perhearvoihin ja sukupuolirooleihin (esim. Ervasti 2000) ja kriittisempään suhtautumiseen homoseksuaaleja kohtaan (Kontula 2009; Smith ym. 2013). Homoseksuaalisuus onkin ollut Suomen evankelis-luterilaiselle kirkolle vaikea asia ja mielipiteet kirkon sisällä jakautuvat voimakkaasti (esim. Tervo-Niemelä 2018). Kirkkolakiin tai kirkkojärjestykseen ei ole lisätty säännöstä vihittävän pariskunnan sukupuolesta, joten asia on piispojen ohjeistuksesta huolimatta yhä virallisesti sääntelemätön. Ensimmäinen hallinto-oikeuden päätös asiasta tehtiin, kun oikeus kumosi Oulun tuomiokapitulien papille antaman varoituksen homoparin vihkimisestä. (Helsingin Sanomat 2019.) Yhdenvertaisuusvaltuutettu on lisäksi muistuttanut tiedotteessaan, ettei uskonnollinen syy ole hyväksyttävä peruste viranomaiselle jättää samaa sukupuolta olevaa paria vihkimättä (Turun Sanomat 2019).

Tutkimusasetelma

Tässä artikkelissa tarkastellaan suomalaisten näkemyksiä homoseksuaaleista. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Miten yleinen suhtautuminen homoseksuaaleihin on muuttunut vuosien 2002 ja 2016 välillä?
- Miten yleinen suhtautuminen homoseksuaaleihin eroaa tarkemmin rajatuista ja konkreettisemmista näkemyksistä siitä, tuntisiko häpeää homoseksuaalista lähisukulaista kohtaan sekä näkemyksistä homoseksuaalien adoptio-oikeudesta?
- Mitkä sosiodemografiset tekijät selittävät yleistä suhtautumista, homoseksuaalin lähisukulaisten häpeämistä ja näkemystä homoseksuaalien adoptio-oikeudesta?

Ensimmäinen tutkimuskysymys mahdollistaa yleisessä suhtautumisessa mahdollisesti tapahtuneen muutoksen tarkastelun sekä pohtimisen, miten esimerkiksi eduskunnan hyväksyntä sukupuolineutraalista avioliittolaista vuonna 2014 on heijastunut suomalaisten näkemyksiin. Toisessa tutkimuskysymyksessä kiinnostus siirretään siihen, miten yleinen suhtautuminen homoseksuaaleja kohtaan eroaa tarkemmin rajatuista näkemyksistä eli siitä, kokisiko häpeää homoseksuaalia lähisukulaista kohtaan sekä näkemystä homosek-

suaalien adoptio-oikeudesta. Tarkastelu eri näkökulmia mittaavien asenneväittämien avulla tarjoaa monipuolisemman kuvan suhtautumisesta homoseksuaaleihin. Kolmannessa tutkimuskysymyksessä puolestaan analysoidaan, mitkä sosiodemografiset tekijät selittävät näitä kolmea eri näkemystä. Tämä tarkastelu mahdollistaa vertailun sen suhteen, ovatko selittävät tekijät samoja kolmen eri kysymyksen suhteen.

Aineistoina käytetään European Social Survey (ESS) aineistoja. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla hyödynnetään aineistoja vuosilta 2002, 2004, 2006, 2008, 2010, 2012, 2014 ja 2016. Toisen ja kolmannen tutkimuskysymyksen kohdalla käytetään vuoden 2016 aineistoa, sillä aiemmissa ESS-aineistoissa ei ole kysymyksiä liittyen häpeään ja adoptio-oikeuteen. ESS on eurooppalainen tutkimusohjelma, jonka aineistoja on kerätty kahden vuoden välein vuodesta 2002 lähtien. Aineisto kerätään satunnaisotannalla ja siinä kartoitetaan yhteiskunnallisia arvoja, asenteita ja käyttäytymistä. Mukana olevien muuttujien muotoilusta vastaa ESS. (ESS 2016.) Taulukossa 1 esitetään aineistojen tapausmäärät ja vastausprosentit.

Selitettäviä muuttujia on kolme. Yleistä suhtautumista homoseksuaaleihin mitataan väittämällä: ”Homoilla ja lesboilla pitäisi olla vapaus elää elämänsä haluamallaan tavalla.” Homoseksuaalia lähisukulaista koskevaa häpeää mitataan väittämällä: ”Jos joku lähisukulaiseni olisi homo tai lesbo, häpeäisin sitä.” Näkemystä adoptio-oikeudesta mitataan väittämällä: ”Homo- ja lesbopareilla tulisi olla samanlainen oikeus adoptio-oikeuteen kuin heteropareilla.” Kaikissa muuttujissa oli viisi vastausvaihtoehtoa: täysin samaa mieltä, samaa mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, eri mieltä ja täysin eri mieltä.² Analyyseja varten muuttujat on luokiteltu uudelleen erottelemaan väitteiden kanssa samaa mieltä olevat (täysin samaa mieltä ja samaa mieltä), ei samaa eikä eri mieltä olevat sekä eri mieltä olevat (eri mieltä ja täysin eri mieltä).

Tutkimuksen tuloksia arvioitaessa on syytä pitää mielessä, että kysymyksenasettelu saattaa vaikuttaa tuloksiin. Ensinnäkin selitettävissä muuttujissa käytetään termejä homo ja lesbo, mikä rajaa esimerkiksi biseksuaalit ja muut seksuaalivähemmistöihin kuuluvat ulkopuolelle. Toiseksi aiem-

² Haastattelussa oli mahdollista valita myös vaihtoehto ”en osaa sanoa / en tiedä”. Näitä vastaajia oli vain muutamia, joten heidät jätettiin analyysien ulkopuolelle.

Taulukko 1. ESS-aineistojen tapausmäärät ja vastausprosentit vuosittain

	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016
Tapausmäärä	1 967	2 004	1 884	2 184	1 863	2 183	2 065	1 917
Vastausprosentti	76	71	64	68	59	67	63	58

missä tutkimuksissa (Nikander ym. 2016) on havaittu, että suhtautuminen homoihin/miespareihin on kielteisempää kuin lesboihin/naispareihin, joten tutkimuksen tulokset voisivat olla erilaisia, mikäli selitettävissä muuttujissa olisi kysyty erikseen suhtautumista homoihin ja lesboihin. Kolmanneksi yleistä asennoitumista mittaavassa muuttujassa ei tarkemmin avata sitä, mitä ”vapaudella elää haluamallaan tavalla” tarkoitetaan, joten vastaajan tulkinnan varaan jää esimerkiksi se, koskeeko kysymys homoseksuaalien juridisia oikeuksia. Neljänneksi homoseksuaalin lähisukulaisen häpeämistä koskevassa väittämässä vastaajan näkemykseen vaikuttanee se, kuinka kiinteä suhde hänellä ylipäänsä on omiin lähisukulaisiinsa. Tämä on tärkeä tekijä erityisesti suomalaisessa yhteiskunnassa, jossa muiden Pohjoismaiden tavoin on perinteisesti ollut löyhemmät sukuvelvoitteet ja korkeampi individualismin arvostus kuin vaikkapa Etelä-Euroopan maissa (ks. Beck & Beck-Gernsheim 2001; Lewis 2009).

Viidenneksi Tuula Juvonen (2002) on todennut, että seksuaalisuutta koskevissa asennetutkimuksissa kysymysten sanavalinnoilla, muotoiluilla sekä lomakearkkitehtuurilla on suuri merkitys sille, millaisena tavallinen seksuaalinen käyttäytyminen nähdään. Hänen mukaansa monissa suomalaisissa sukupuolielämää koskevissa tutkimuksissa kysymyspatteristot on rakennettu niin, että ne tuottavat ja ylläpitävät heteronormatiivista sosiaalista järjestystä. Tämä voi näkyä esimerkiksi siinä, että homoseksuaalisuudesta muodostetaan kysymyksissä poikkeava seksuaalisuuden muoto tai että kysymyksiin on mahdollista vastata niin, että homoseksuaalisuus määrittyy ehdottoman vääränä. (Juvonen 2002.) Tässä tutkimuksessa käytettävissä selitettävissä muuttujissa homoseksuaalisuuden vähemmistöasema näkyy siinä, että ESS-aineistossa ei kysytä vastaajien näkemyksiä siitä, miten he suhtautuvat heteroseksuaaleihin. Lisäksi yleistä suhtautumista mittaavassa väittämässä on mahdollista vastata olevansa täysin eri mieltä homoseksuaalien vapaudesta elää elämäänsä haluamallaan tavalla.

Selittävinä muuttujina käytetään sukupuolta, ikää, koulutusta, perhetilannetta, asuinpaikkakunnan kokoa ja uskonnollisuutta. Selittävät tekijät on valittu sen mukaan, mitkä tekijät ovat aiemmissa tutkimuksissa (esim. Kontula 2009; Smith ym. 2014) osoittautuneet merkittäviksi analysoidaessa suhtautumista seksuaalivähemmistöjä kohtaan.

Sukupuoli on kaksiluokkainen muuttuja, joka erottelee miehet ja naiset.³ Ikää käytetään luokiteltuna muuttujana, ja se erottelee toisistaan alle 35-vuotiaat, 35–50-vuotiaat, 51–65-vuotiaat ja yli 65-vuotiaat.⁴ Koulutusta mitataan muuttujalla, joka erottelee matalan koulutuksen (vielä peruskoulussa, kansakoulu tai kansalaiskoulu, peruskoulu), keskitason koulutuksen (ammattikoulu tai -kurssi, lukio tai ylioppilas, opistotason ammatillinen koulutus, ammattikorkeakoulu) sekä korkean koulutuksen (alempi yliopistotaso, ylempi yliopistotaso) omaavat vastaajat. Perhetilannetta tarkastellaan muuttujalla, joka erottelee yksinasuvat, lapsettomat pariskunnat ja lapsiperheet.⁵

Uskonnollista aktiivisuutta mitataan kysymyksellä, kuinka usein vastaaja osallistuu jumalanpalveluksiin, kirkollisiin toimituksiin tai hengellisiin tilaisuuksiin, mikäli häitä, hautajaisia tai vastaavia ei oteta huomioon. Analyyseissa käytetään muuttujaa, joka erottelee ne, jotka osallistuvat tilaisuuksiin säännöllisesti (joka päivä, useita kertoja viikossa, vähintään kerran kuussa, vain juhlapyhinä) ja jotka eivät niihin osallistu (harvemmin, ei kos-

3 ESS-aineistossa sukupuolta on kysytty kaksiluokkaisena muuttujana. Muotoilu on ongelmallinen, sillä sukupuoli voidaan nähdä dikotomista jakoa moniulotteisempänä käsitteenä. Lisäksi dikotominen muotoilu jättää ulkopuolelle esimerkiksi muun sukupuoliset vastaajat.

4 Ikää testattiin myös jatkuvana muuttujana ja tulokset säilyivät samanlaisina. Vastaajien ikä vaihtelee 18 ja 74 vuoden välillä.

5 Pienen tapausmäärän takia yksinhuoltajia ei ollut mahdollista tarkastella omana ryhmänään, joten luokassa lapsiperheet ovat sekä yksinhuoltajat että kahden vanhemman perheet.

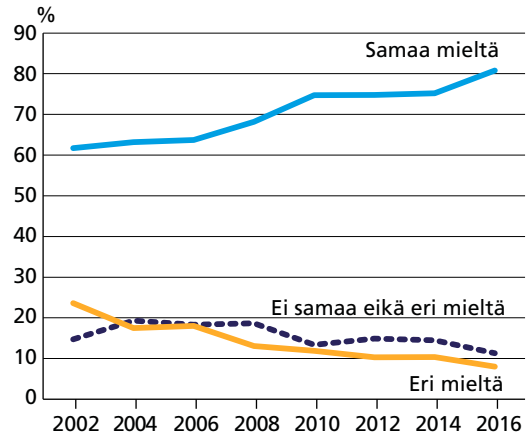
kaan).⁶ Asuinpaikan kokoa mitataan muuttujalla, joka erottelee maaseudulla (haja-asutusalue maaseudulla, kylä tai taajama maaseudulla), kaupungissa (muu kaupunki) ja suurkaupungissa (suuren kaupungin lähiö tai esikaupunkialue, suuren kaupungin keskusta) asuvat toisistaan.

Analyysimenetelminä käytetään suoria jakauksia ja multinomiaalista logistista regressioanalyysia (MLN). Suorilla jakaumilla tarkastellaan yleisen asennoitumisen ajallista muutosta sekä asenne-eroja kolmen selitettävän muuttujan välillä. MLN-analyysia hyödynnetään analysoidessa asenteita selittäviä tekijöitä. MLN-analyysiin päädyttiin, koska selitettävissä muuttujissa on kolme luokkaa. MLN-analyysissa raportoidaan vetosuhteet, tilastolliset merkitsevyydet ja keskivirheet. Mallien hyvyyden arvioinnissa käytetään Nagelkerken R²-testiä ja oikein luokiteltujen tapausten osuutta. (Hosmer & Lemeshow 2000.)

Tulokset

Ensimmäiseksi tarkastellaan muutoksia, joita on tapahtunut suomalaisten yleisessä suhtautumisessa homoseksuaaleihin vuosien 2002 ja 2016 välillä. Kuvioista 1 nähdään, että suhtautuminen on muuttunut tarkastelujakson aikana suvaitsevaisemmaksi, ja se on ollut kuitenkin koko ajan ennemminkin myönteistä kuin kielteistä. Jo vuonna 2002 runsas 60 prosenttia suomalaisista oli sitä mieltä, että homoseksuaalien pitäisi saada elää haluamallaan tavalla. Tarkastelujakson aikana myönteisesti suhtautuvien osuus on kasvanut noin 20 prosenttiyksikköä, ja vuonna 2016 yli 80 prosenttia suomalaisista suhtautui myönteisesti homoseksuaalien oikeuteen elää haluamallaan tavalla. Tulos on linjassa aiemmissa tutkimuksissa (esim. Kontula 2013; Väestöliitto 2017) havaitun myönteisen suhtautumisen yleistymisen kanssa.

Homoseksuaalien oikeuksien kehitys ei näytä yksiselitteisesti heijastuvan muutoksiin asenteissa. Parisuhdelain voimaantulo vuonna 2002 ei lisännyt myönteistä suhtautumista homoseksuaaleihin, vaikka kielteisesti homoseksuaaleihin suhtautuvien osuus laskikin vuosien 2002 ja 2004 välillä. Sen sijaan vuosien 2006 ja 2010 välillä suhtau-

Kuvio 1. Suomalaisten suhtautuminen väittämään "homoilla ja lesboilla pitäisi olla vapaus elää haluamallaan tavalla" vuosina 2002–2016, %.

tuminen on muuttunut selvästi myönteisemmäksi. Tuolle aikavälille sijoittuu hedelmöityshoitolaivan voimaantulo sekä vuonna 2009 mahdollisuus perheen sisäiseen adoptioon (Juvonen 2015). Myös vuosien 2014 ja 2016 välillä myönteinen suhtautuminen lisääntyi selvästi. Vuonna 2014 hyväksyttiin sukupuolineutraali avioliittolaki, jonka on ainakin yhdysvaltaisissa tutkimuksissa osoitettu lisäävän myönteistä suhtautumista homoseksuaaleihin lyhyelläkin aikavälillä (Kreitzer ym. 2014).

Homoseksuaalisuus ja homoseksuaalien yhteiskunnalliset oikeudet ovat olleet esillä suomalaisessa mediassa enemmän tai vähemmän koko 2000-luvun, joten medianäkyvyyden vaikutusta asenteisiin on vaikea arvioida. Aiemmissä tutkimuksissa (Juvonen 2015) on esitetty, että medianäkyvyyden lisääntyminen vuosikymmenten kuluessa heijastuisi homoseksuaaleja koskeviin asenteisiin siten, että suhtautuminen muuttuu myönteisemmäksi. Tämä ainakin osittain selittänee sen, että suhtautuminen on muuttunut myönteisemmäksi 2000-luvun aikana. Toisaalta suhtautumisessa ei ole tapahtunut juurikaan muutoksia 2010-luvun alussa, vaikka homoseksuaalisuus on kyseisenä ajanjaksona saanut paljon medianäkyvyyttä liittyen keskusteluun sukupuolineutraalista avioliittolaista.

Aiemmissä tutkimuksissa (Kontula 2009; Nikander ym. 2016) on havaittu, että yleinen suhtautuminen homoseksuaaleihin saattaa olla myönteisempää kuin suhtautuminen esimerkiksi homoseksuaalien vanhemmuuteen. Seuraavaksi analy-

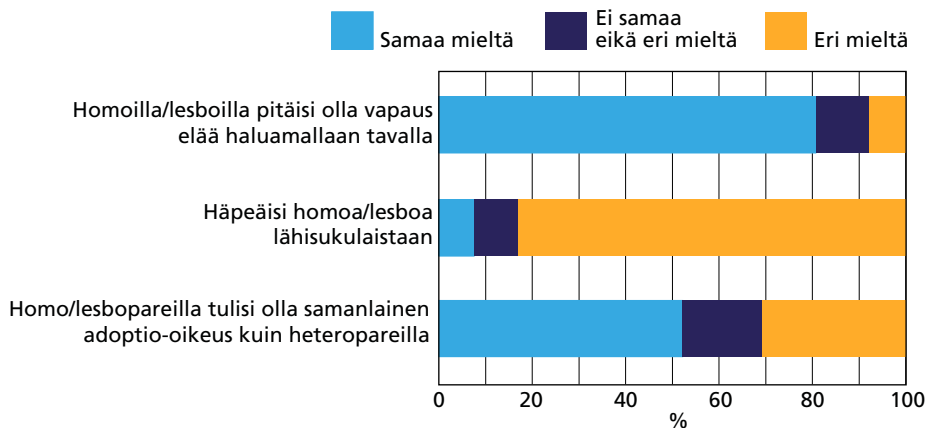
⁶ Uskonollisen aktiivisuuden osalta testattiin myös kahden vaihtoehdon vaihtoehtoja muuttujaa. Ensimmäisessä ei-aktiivisiin kuuluivat myös "vain juhlapyhinä" vaihtoehdon valinneet. Toisessa ei-aktiivisiin kuuluu vain vastausvaihtoehdon "ei koskaan" valinneet. Tulokset säilyvät samanlaisina.

soidaankin, miten yleinen suhtautuminen homoseksuaaleja kohtaan eroaa tarkemmin rajatuista näkemyksistä liittyen homoseksuaalin lähisukulaisen häpeämiseen ja homoseksuaalien adoptio-oikeuteen. Kuvion 2 mukaan asenteisiin vaikuttaa osittain se, mistä näkökulmasta suhtautumista lähestytään. Yleisessä suhtautumisessa homoseksuaaleihin ja homoseksuaalin lähisukulaisen häpeämiseen ei ole juurikaan eroja: vajaa kymmenen prosenttia suomalaisista suhtautuu kielteisesti homoseksuaalien oikeuteen elää haluamallaan tavalla tai häpeäisi homoseksuaalia lähisukulaistaan. Vähäinen lähisukulaisen häpeäminen selittyneekin osittain sillä, että myös yleinen suhtautuminen homoseksuaaleihin on myönteistä. Toisaalta huomioon on otettava myös häpeää koskevan väittämän muotoilu. Pohjoismaisen yhteiskunnan löyhät sukunormit ja individualismin arvostus (Beck & Beck-Gernsheim 2001; Lewis 2009) vähentänevät ajatusta siitä, että häpeäisi homoseksuaalia lähisukulaistaan.

Sen sijaan suhtautuminen homoseksuaalien adoptio-oikeuteen on huomattavasti kriittisempää: vain runsas puolet suomalaisista kokee, että homoseksuaaleilla tulisi olla samanlainen adoptio-oikeus kuin heteropareilla. Lisäksi adoptio-oikeuden kohdalla ei samaa eikä eri mieltä olevien osuus on selvästi suurempi kuin yleisen suhtautumisen ja homoseksuaalin lähisukulaisen häpeämisen kohdalla. Kriittisempi suhtautuminen homoseksuaalien vanhemmuuteen liittyvissä asenteissa on havaittu myös aiemmissa tut-

kimuksissa (Kontula 2009; Nikander ym. 2016). Tulokset kertovat siitä, että suomalaisessa yhteiskunnassa lapsiperheisiin liitetään edelleen vahva hetero-oletus (Jämsä 2007). Kriittinen suhtautuminen heijastanee myös ennakkoluuloja ja epäilyksiä siitä, millaisia vaikutuksia vanhemman homoseksuaalisuudella on lapsen hyvinvoinnille ja kehitykselle (Clarke 2001; Solantaus 2008). Anna Moringin (2013) mukaan homoseksuaalien vanhemmuutta onkin perinteisesti vastustettu siksi, että homoseksuaalisessa perheessä kasvaminen nähdään lapsen edun vastaisena.

Lopuksi tarkastellaan homoseksuaaleihin suhtautumista selittäviä tekijöitä (taulukko 2). Tulokset osoittavat ensinnäkin, että niin yleistä suhtautumista kuin homoseksuaalin lähisukulaisen häpeämistä ja suhtautumista homoseksuaalien adoptio-oikeuteen selittävät monet sosiodemografiset tekijät. Toiseksi havaitaan, että eri asenteita selittävät tekijät ovat pitkälti samoja. Tämä on erityisen mielenkiintoista adoptio-oikeuteen suhtautumisen kohdalla, sillä siihen suomalaiset suhtautuvat kriittisemmin kuin kahteen muuhun suhtautumista mittaavaan väittämään. Kolmas yleisempi huomio on, että tulokset monilta osin tukevat aiempia suomalaisia ja kansainvälisiä tutkimuksia (esim. Smith ym. 2014; Väestöliitto 2017). Tulosten mukaan naiset, nuoret, korkeasti koulutetut ja uskonnollisesti ei-aktiiviset ovat asenteissaan muita myönteisempiä riippumatta siitä, mistä näkökulmasta suhtautumista homoseksuaaleihin tarkastellaan.

Kuvio 2. Suomalaisten suhtautuminen homoseksuaaleihin kolmesta eri näkökulmasta vuonna 2016, %.

Taulukko 2. Homoseksuaaleihin suhtautumista selittävät tekijät Suomessa, 2016¹²

	Yleinen³ Eri mieltä Exp(B) (keskivirhe)	Häpeä⁴ Eri mieltä Exp(B) (keskivirhe)	Adoptio-oikeus⁵ Eri mieltä Exp(B) (keskivirhe)
Sukupuoli			
mies	2,14*** (0,19)	0,32*** (0,20)	2,61*** (0,12)
nainen	ref.	ref.	ref.
Ikä			
alle 35-vuotiaat	0,25*** (0,29)	5,02*** (0,30)	0,17*** (0,18)
35–50-vuotiaat	0,34** (0,32)	4,20*** (0,36)	0,37*** (0,19)
51–65-vuotiaat	0,63* (0,23)	1,95** (0,23)	0,70* (0,15)
yli 65-vuotiaat	ref.	ref.	ref.
Koulutus			
matala	2,55** (0,28)	0,38** (0,31)	1,54* (0,18)
keskitaso	1,52 (0,24)	0,56* (0,28)	1,50** (0,14)
korkea	ref.	ref.	ref.
Perhetilanne			
yksin asuva	0,70 (0,29)	0,57 (0,34)	0,68* (0,17)
lapseton pariskunta	0,46** (0,29)	1,22 (0,36)	0,69* (0,17)
lapsiperhe	ref.	ref.	ref.
Uskonnollisuus			
aktiivinen	2,98*** (0,18)	0,51** (0,19)	1,67*** (0,21)
ei-aktiivinen	ref.	ref.	ref.
Asuinpaikka			
maaseutu	1,57 (0,23)	0,54** (0,24)	1,67*** (0,14)
kaupunki	1,59 (0,24)	0,80 (0,27)	1,62** (0,15)
suurkaupunki	ref.	ref.	ref.
R ² (Nagelkerke)	0,11	0,15	0,16
Oikein luokitellut tapaukset (%)	80,8	83,4	58,0

Tilastollinen merkitsevyys: *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001.

¹ Selitettävässä muuttujassa vertailuluokkana Samaa mieltä olevat.

² Vertailu ryhmään Ei samaa eikä eri mieltä löytyy liitteestä 1 (ks. www.julkari.fi)

³ Homoilla/lesboilla pitäisi olla vapaus elää haluamallaan tavalla

⁴ Häpeäisi homoa/lesboa lähisukulaistaan

⁵ Homo-/lesbopareilla tulisi olla samanlainen adoptio-oikeus kuin heteropareilla

Tulokset paljastavat kuitenkin myös muutamia eroja sen suhteen, mitkä tekijät selittävät suhtautumista homoseksuaaleihin. Perhetilanteen osalta havaitaan, että se ei ole yhteydessä homoseksuaalin lähisukulaisen häpeämiseen, mutta yleisen suhtautumisen ja homoseksuaalien adoptio-oikeuden osalta yhteys löytyy. Lapsettomat pariskunnat suhtautuvat yleisesti homoseksuaaleihin myönteisemmin kuin lapsiperheisiin kuuluvat. Homoseksuaalien adoptio-oikeuteen sekä yksinasuvat että lapsettomat pariskunnat suhtautuvat myönteisemmin kuin lapsiperheisiin kuuluvat. Perhetilanteen yhteyttä ei ole aiemmin tarkasteltu vastaavanlaisella muuttujalla, mutta myös Nikanderin ja kol-

legoiden (2016) tutkimuksessa lapsiperheelliset suhtautuivat lapsettomia kielteisemmin homoseksuaalien vanhemmuuteen. Omien lasten myötä esimerkiksi epäilykset homoseksuaalien vanhempien vaikutuksesta lapsen kehitykseen konkretisoituvat eri tavoin kuin yksinasuvilla ja lapsettomilla pariskunnilla. Siksi lapsiperheissä kahden eri sukupuolta edustavan vanhemman läsnäolo voidaan kokea tärkeäksi lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta. (Jämsä 2007; Solantaus 2008.)

Asuinpaikkaan liittyen aiemmissa tutkimuksissa (esim. Kontula 2013; Nikander ym. 2016) on havaittu, että maaseudulla ja pienemmillä paikkakunnilla asuvat suhtautuvat muita kriittisem-

min homoseksuaaleihin. Taulukon 2 mukaan maaseudulla asuvat häpeäisivät homoseksuaalia lähisukulaistaan useammin ja suhtautuvat kriittisemmin homoseksuaalien adoptio-oikeuteen kuin suurkaupungeissa asuvat. Homoseksuaalien adoptio-oikeuden osalta myös kaupungeissa asuvat ovat kriittisempiä kuin suurkaupungeissa asuvat. Sen sijaan yleisessä suhtautumisessa homoseksuaaleihin ei ole havaittavissa eroja maaseudulla, kaupungeissa ja suurkaupungeissa asuvien välillä. Kyse voi olla ainakin osittain siitä, että asuinpaikan merkitys suhtautumisessa homoseksuaaleihin on vähenemässä. Kansainvälisissä tutkimuksissa (van den Akker ym. 2013) asuinpaikan merkitys on selitetty kontaktiteorian avulla: maaseudulla ja pienemmillä paikkakunnilla asuvilla on vähemmän kontakteja homoseksuaaleihin kuin suurissa kaupungeissa asuvilla, minkä on ajateltu johtavan kriittisempään suhtautumiseen.

Johtopäätökset

Artikkelissa tarkasteltiin suomalaisten asenteita homoseksuaaleja kohtaan 2000-luvulla sekä miten yleinen suhtautuminen homoseksuaaleihin eroaa tarkemmin rajatuista näkemyksistä, jotka liittyvät homoseksuaalin lähisukulaisen häpeämiseen ja homoseksuaalien adoptio-oikeuteen. Lisäksi tutkittiin asenteita selittäviä tekijöitä. Tulokset osoittivat, että suomalaisten yleinen suhtautuminen homoseksuaaleihin on ollut myönteistä koko 2000-luvun ajan. Huomattavaa on, että enemmistö suomalaisista suhtautui homoseksuaaleihin myönteisesti jo vuonna 2002. Lisäksi myönteinen suhtautuminen on lisääntynyt selvästi vuosien 2002 ja 2016 välisenä aikana.

Aiempien tutkimusten mukaan sekä homoseksuaalien näkyvyys yhteiskunnassa (Juvonen 2015) että homoseksuaalien yhteiskunnallisen aseman kehittyminen (Kreitzer ym. 2014) heijastuvat siihen, miten homoseksuaaleihin suhtaudutaan. Seksuaalivähemmistöjen näkyvyys suomalaisessa yhteiskunnassa onkin lisääntynyt huomattavasti esimerkiksi viihde- ja musiikkimaailman kautta (Kuosmanen 2007). On puhuttu jopa tv-ohjelmien kiintiöhomoista (Yle 2014b). Toisaalta homoseksuaalien edustus esimerkiksi urheilussa ja politiikassa ollut vähäisempää. Huippu-uimari Ari-Pekka Liukkosen ulostulo vuonna 2014 oli tiettävästi ensimmäinen kerta, kun miesurheilija puhuu Suomessa homoseksuaalisuudestaan

avoimesti medialle aktiiviuran aikana (Yle 2014a). Poliitikassa ensimmäinen julkiesbo, vasemmistoliiton Silvia Modig, valittiin eduskuntaan vasta vuonna 2011. Vihreiden Pekka Haaviston eteneminen vuosien 2012 ja 2018 presidentinvaaleissa toiselle kierrokselle oli kuitenkin merkki siitä, että avoimesti homoseksuaali voi Suomessakin tehdä merkittävää poliittista uraa.

Myös homoseksuaalien yhteiskunnallinen asema on kehittynyt 2000-luvulla erityisesti seksuaalivähemmistöihin kuuluvien parien perhe-
muotojen tukemisen osalta (Moring 2013; Juvonen 2015). Poliittisten päätösten syntyminen homoseksuaaleja koskeissa asioissa on kuitenkin ollut hyvin hidasta ja eduskunnassa päätökset homoseksuaalien oikeuksien lisäämisestä on monesti hyväksytty melko niukoilla äänillä. Esimerkiksi vuonna 2002 voimaantullut parisuhdelaki hyväksyttiin äänin 99–84, ja vuonna 2017 voimaantullut avioliittolaki hyväksyttiin vuonna 2014 äänin 105–92. Näin siis siitä huolimatta, että tämän tutkimuksen tulosten mukaan suomalaisten yleinen suhtautuminen homoseksuaaleihin on ollut myönteistä koko 2000-luvun ajan. Tämän tutkimuksen tulokset tukevatkin Juvosen (2015) väitettä, että suomalaisten näkemyksissä ja eduskunnan tahtotilassa on havaittavissa ristiriitaisuutta. Se, mistä tämä ristiriita kertoo tai mistä se johtuu, jäi tämän tutkimuksen tarkastelun ulkopuolelle, mutta olisi mielenkiintoinen kysymys tutkittavaksi jatkossa.

Tulosten mukaan suhtautuminen homoseksuaaleihin vaihtelee jossain määrin sen suhteen, tarkastellaanko suomalaisten yleistä suhtautumista homoseksuaaleihin vai keskitytäänkö tarkemmin rajattuihin ja konkreettisempiin näkemyksiin. Tämä vahvistaa ajatusta siitä, että suhtautumista homoseksuaaleihin – kuten myös muihin väestöryhmiin – on mielekästä tarkastella useamman kuin yhden asenneväittämän avulla. Silloin tutkittavasta ilmiöstä saadaan moniulotteisempi kuva ja ymmärrys sen luonteesta paranee. Tulokset paljastavat, että suomalaisten yleisessä suhtautumisessa homoseksuaaleihin ja homoseksuaalin lähisukulaisen häpeämisessä ei ole juurikaan eroja: vajaa kymmenen prosenttia suomalaisista häpeäisi homoseksuaalia sukulaistaan tai kokee, että homoseksuaaleilla ei tulisi olla vapautta elää haluamallaan tavalla.

Sen sijaan homoseksuaalien adoptio-oikeuteen suhtaudutaan huomattavasti kriittisemmin. Tämä viittaa siihen, että kriittinen suhtautuminen ho-

homoseksuaaleja kohtaan kanavoituu nimenomaan homoseksuaalien vanhemmuuteen (ks. myös Kontula 2009; Nikander ym. 2016). Näyttääkin siltä, että suhtautumisessa homoseksuaaleihin on oleellista erottaa asenteet homoseksuaalien yksilöllisiä oikeuksia kohtaan ja asenteet homoseksuaalien (lapsi)perheellistymistä kohtaan. Toisaalta on huomioitava, että homoseksuaaliset lapsiperheet ja heidän yhteiskunnallinen asema ovat tulleet näkyvimmiksi suomalaisessa yhteiskunnassa vasta 2000-luvun aikana (Jämsä 2007; Moring 2013). Huomattavaa on myös, että toistaiseksi suomalainen keskustelu homoseksuaalien lapsiperheistä on ollut hyvin sukupuolittunutta: naisparien muodostamat lapsiperheet ovat olleet keskiössä miesparien jäädessä vähemmälle huomiolle. Mielenkiintoinen jatkotutkimuksen kysymys onkin, miten suhtautuminen homoseksuaalien vanhemmuuteen tulevaisuudessa kehittyy. Kontaktiteorian (van den Akker ym. 2013) pohjalta oletuksena on, että suhtautuminen muuttuisi myönteisemmäksi sitä mukaa, mitä näkyvämmäksi osaksi arkipäivää homoseksuaaliset lapsiperheet suomalaisessa yhteiskunnassa tulevat.

Homoseksuaaleihin suhtautumista selittävien tekijöiden osalta tämän tutkimuksen tulokset vahvistivat monelta osin aiempien tutkimusten (esim. Hooghe & Meeusen 2013; Kontula 2013) tuloksia. Myönteisemmin homoseksuaaleihin suhtautuvat naiset, nuoret, korkeasti koulutetut, uskonnollisesti ei-aktiiviset sekä lapsettomat. Yllättävää on, että asenteita selittävät tekijät ovat pitkälti samoja riippumatta siitä, mistä näkökulmasta suhtautumista tarkastellaan. Asuinpaikka on poikkeus tässä suhteessa. Tulos antaa viitteitä siitä, että asuinpaikan merkitys homoseksuaaleihin suhtautumisessa saattaisi olla menettämässä merkitystään, kun tarkastellaan yleistä suhtautumista. Asuinpaikan merkitystä on kansainvälissä tutkimuksissa (van den Akker ym. 2013) selitetty kontaktiteorian avulla. Nyt saatu tulos ei kuitenkaan

välttämättä tarkoita, ettei kontaktiteoria toimisi 2010-luvun Suomessa, vaan kyse voi olla siitä, että kontakti syntyy nykyään eri tavoin kuin aiemmin. Mielenkiintoinen kysymys onkin, voiko kontakti homoseksuaaleihin syntyä perinteisen median, internetin tai vaikkapa sosiaalisen median välityksellä. Mikäli näin on, niin kyseessä on kontakti, joka ei erottele suomalaisia asuinpaikan mukaan. Toisaalta asuinpaikalla on edelleen merkitystä, kun tarkastellaan homoseksuaalin lähisukulaisen häpeämistä ja suhtautumista adoptio-oikeuteen: (suur)kaupungeissa asuvat häpeävät homoseksuaalia lähisukulaistaan harvemmin ja suhtautuvat homoseksuaalien adoptio-oikeuteen myönteisemmin kuin maaseudulla asuvat. Tärkeä jatkotutkimuksen aihe olisikin tarkastella kontaktiteorian toimivuutta ja sen muuttuvia muotoja 2010-luvun Suomessa.

Tässä tutkimuksessa mielenkiinnon kohteena oli yksinomaan suomalaisten suhtautuminen homoseksuaaleihin. Aiempien tutkimusten (esim. Takacs & Szalma 2011) perusteella tiedetään, että suomalaisten suhtautuminen homoseksuaaleihin on maiden välisessä vertailussa suhteellisen myönteistä mutta kuitenkin kriittisempää kuin muissa Pohjoismaissa. Eroa on selitetty esimerkiksi sillä, että homoseksuaalien yhteiskunnallisen ja oikeudellisen aseman parantuminen on tapahtunut Suomessa myöhemmin. Tutkittua tietoa maiden välisistä eroista asenteiden ajallisen muutoksen suhteen ei sen sijaan juuri ole (ks. kuitenkin Smith ym. 2013). Olisikin mielenkiintoista nähdä, millaisia eroja ja yhtäläisyyksiä maiden väliltä löytyy ajallisen muutoksen näkökulmasta. Tällainen tarkastelu mahdollistaisi vertailevan analyysin esimerkiksi erilaisten lakimuutosten yhteydestä asenteissa tapahtuviin muutoksiin. Lisäksi se mahdollistaisi suomalaisten asenteiden muutoksen tarkastelun suhteessa muiden maiden kehitykseen.

Saapunut 23.5.2019
Hyväksytty 13.2.2020

KIRJALLISUUS

- Aamulehti (2013) Suomi muuttumassa suvaitsevaisemmaksi: Homopareille annettaisiin myös oikeus adoptoida, 9.3.2013. <http://www.aamulehti.fi/Kotimaa/1194800377411/artikkeli/suomi+muuttumassa+suvaitsevaisemmaksi+homopareille+annettaisiin+myos+oikeus+adoptoida.html> (luettu 21.11.2013)
- Allport, Gordon (1982) *The nature of prejudice*. Reading: Addison-Wesley.
- van den Akker, Hanneke & van der Ploeg, Rozemarie & Scheepers, Peer (2013) Disapproval of Homosexuality: Comparative Research on Individual and National Determinants of Disapproval of Homosexuality in 20 European Countries. *International Journal of Public Opinion Research* 25 (1), 64–86.
- Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim, Elisabeth (2001) *Individualization: institutionalized individualism and its social and political consequences*. London: Sage Publications.
- Clarke, Victoria (2001) What about the children? Arguments against lesbian and gay parenting. *Women's Studies* 24 (5), 555–570.
- Ervasti, Heikki (2000) Suomalaisen perhe- ja sukupuolirooleja koskevat asenteet. Teoksessa Ritakallio, Veli-Matti & Ervasti, Heikki & Forssén, Katja & Nurmi, Kaarina (toim.) *Eriarvoisuutta paikantamassa. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimus* 55, 54–76
- Haavio-Mannila, Elina & Kontula, Osmo (2001) Seksin trendit meillä ja naapureissa. Helsinki: WSOY.
- Helsingin Sanomat (2001) Enemmistö hyväksyy homosuhteen virallistamisen, 25.2.2001.
- Helsingin Sanomat (2019) Pappi vihki homoparin, ja kirkko varoitti pappia – oikeus linjasi, ettei kirkolla ole oikeutta varoittaa homoparin vihkimisestä, 17.6.2019. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006145786.html> (Luettu 3.9.2019)
- Herek, Gregory & Capitanio, John (1996) "Some of my best friends": Intergroup contact, conceivable stigma, and heterosexuals' attitudes toward gay men and lesbians. *Personal and Social Psychology Bulletin* 22 (4), 412–424.
- Hooghe, Marc & Meusen, Cecil (2013) Is Same-Sex Marriage Legislation Related to Attitudes Towards Homosexuality? *Sexuality Research and Social Policy* 10 (4), 258–268.
- Hosmer, David W. & Lemeshow, Stanley (2000) *Applied logistic regression*. Hoboken: John Wiley & Sons.
- ILGA (2017) *Sexual Orientation Laws in the World – Overview*. The International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association. https://www.ilga.org/downloads/2017/ILGA_WorldMap_ENGLISH_Overview_2017.pdf (luettu 18.11.2018)
- Juvonen, Tuula (2002) Niin makaa kuin petaa. Lomaketutkimuksen ongelmat ja homoseksuaalisuus suomalaisissa seksitutkimuksissa. *Sociologia* 39 (4), 309–321.
- Juvonen, Tuula (2015) Kaapista kaapin päälle. Homoseksuaalit ihmiset ja heidän oikeutensa edustuksellisesti politiikassa. Tampere: Vastapaino.
- Jämsä, Juha (2007) Näkymättömistä perheistä sateenkaariperheiksi – seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen lapsiperheet. Teoksessa Mustola, Kati & Pakkanen, Johanna (toim.) *Sateenkaari – Suomi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa*. Helsinki: Like, 163–173.
- Kelley, Jonathan (2001) Attitudes towards homosexuality in 29 nations. *Australian Social Monitor* 4 (1), 15–21.
- Kontula, Osmo & Haavio-Mannila, Elina (1993) *Suomalainen seksi: Tietoa suomalaisten sukupuolielämän muutoksesta*. Helsinki: WSOY.
- Kontula, Osmo (2013) Sukupolvet ja seksuaalisuuteen liittyvät arvot Suomessa. Väestöliiton Väestötutkimuslaitoksen työpaperi 2013 (3). https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/216b5f718e4b6aeef5e48b78450223c/1542560482/application/pdf/2307358/Tyopaperi%203_Kontula.pdf (luettu 12.4.2018)
- Kontula, Osmo (2009) Between sexual desire and reality. The evolution of sex in Finland. Publications of the Population Research Institute D 49/2009. Helsinki: Väestöliitto.
- Kreitzer, Rebecca & Hamilton, Allison & Tolbert, Caroline (2014) Does Policy Adoption Change Opinions on Minority Rights? The Effects of Legalizing Same-Sex Marriage. *Political Research Quarterly* 67 (4), 795–808.
- Kuosmanen, Paula (2007) Sateenkaarifamilistinen käänne ja suomalaisten sateenkaarivanhempien muuttuvat perhemuodot. Teoksessa Kuosmanen, Paula & Jämsä, Juha (toim.) *Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveyspalveluissa*. Helsinki: Työministeriö, 37–44.
- LaMar, Lisa & Kite, Mary (1998) Sex differences in Attitudes Toward Gay Men and Lesbians: A multidimensional Perspective. *The Journal of Sex Research* 35 (2), 189–196.
- Lehtonen, Jukka (2006a) Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt Suomen kunnissa. Keinoja ja ideoita yhdenvertaisuuden tueksi. ESR tutkimukset ja selvitykset – sarja 8/2006. Helsinki: Työministeriö.
- Lewis, Jane (2009) *Work-family balance, gender and policy*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Moring, Anna (2013) *Oudot perheet. Normeja ja ihanteita 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Unigrafia.
- Mustola, Kati (2007) *Suomalaisten lesbo- ja homoliikkeiden historiaa*. Teoksessa Mustola, Kati & Pakkanen, Johanna (toim.) *Sateenkaari – Suomi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa*. Helsinki: Like, 18–42.
- Nikander, Carita & Salin, Milla & Hakovirta, Mia (2016) Kelpaavatko samaa sukupuolta olevat parit vanhemmiksi? Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta nais- ja miesparien vanhemmuuteen. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (5), 516–527.
- Oikeusministeriö (2019) Äitiyslaki voimaan huhtikuussa 2019. https://oikeusministerio.fi/artikkelit/-/asset_publisher/aitiyslaki-voimaan-huhtikuussa-2019 (luettu 29.4.2019)
- Pietiläinen, Marjut & Pohjanpää, Kirsti (2019) Laki muutokset näkyvät sateenkaariväen tilastoinnissa – samaa sukupuolta olevan kanssa avioliitossa 4000

- suomalaista. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/lakimuutokset-nakyvat-sateenkaari-vaen-tilastoinnissa-samaa-sukupuolta-olevan-kansa-avioliitossa-4000-suomalaista/> (luettu 3.9.2019)
- Sears, James (1991) Educators, Homosexuality, and Homosexual Students: Are Personal Feelings Related to Professional Beliefs? In Harberk, K. (ed.) *Coming Out of the Classroom Closet, Gay and Lesbian Students, Teachers and Curricula*. New York: Harrington Press.
- Seta (2019) Seksuaalinen suuntautuminen. <https://seta.fi/sateenkaaritieto/seksuaalinen-suuntautuminen/> (luettu 7.5.2019)
- Smith, Ton & Son, Jacsok & Kim, Jibum (2016) Public Attitudes towards Homosexuality and Gay Rights across Time and Countries. <https://williamsinstitute.law.ucla.edu/wp-content/uploads/public-attitudes-nov-2014.pdf> (Luettu 25.10.2016)
- Solantus, Tytti (2008) Homoseksuaalisten vanhempien lasten kehitys. Teoksessa Jämsä, Juha (toim.) *Sateenkaariperheet ja hyvinvointi*. Käsikirja lasten ja nuorten perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS-Kustannus, 72–85.
- Takacs, Judit & Szalma, Ivett (2011) Homophobia and same-sex partnership legislation in Europe. *Equality, Diversity and Inclusion: An International Journal* 20 (5), 356–378.
- Tervo-Niemelä, Kati (2018) Kutsumuksen imu ja työn todellisuus. *Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja* 58. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Turun Sanomat (2019) Vihkijä kieltäytyi vihkimästä – Yhdenvertaisuusvaltuutettu puuttui asiaan, 26.8.2019. <https://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/4681806/Vihkija+kieltaytyi+vihkimasta+yhdenvertaisuusvaltuutettu+puuttui+asiaan> (luettu 3.9.2019)
- Väestöliitto (2017) FINSEX Asenteet. http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/seksologinen_tutkimus/suomalaisten-seksuaalisuus-finse/finsex-asenteet/ (luettu 27.8.2019)
- Yle (2013) Venäjän ylähuone hyväksyi kiistellyn propagandalain, 26.6.2013. <https://yle.fi/uutiset/3-6706225> (luettu 6.4.2018)
- Yle (2014a) Suomalainen olympiaumari kaapista ulos – ”Vihdoin voin olla oma itseni”, 2.2.2014. <https://yle.fi/urheilu/3-7065006> (luettu 8.4.2018)
- Yle (2014b) Yhdysvaltalaisissa tv-sarjoissa aiempaa enemmän homoja, 1.10.2014. <https://yle.fi/uutiset/3-7503899> (luettu 8.4.2018)

ENGLISH SUMMARY

Johanna Jalonen & Milla Salin: Finnish people's attitudes towards homosexuals in the 2000s. (Pitäisikö homoseksuaaleilla olla oikeus elää haluamallaan tavalla? Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta homoseksuaaleihin 2000-luvulla)

This article examines Finnish people's attitudes towards homosexuals and factors explaining these attitudes. The research questions are addressed using European Social Survey data from 2002, 2004, 2006, 2008, 2010, 2012, 2014 and 2016. The number of cases ranges from 1,863 to 2,184 individuals. Three dependent variables were used: whether Finnish people think that 1) gays and lesbians should be free to live their lives as they wish, 2) they would be ashamed if a close family member was gay or lesbian and 3) gay and lesbian couples should have the same right to adopt children as heterosexuals.

According to the results the majority of people in Finland take the view that homosexuals should be free to live their lives as they wish, and the proportion sharing this view has increased over time. In 2002 the proportion who agreed with this view was just over 60 per cent and 2016 around 80 per cent. Views were least accepting towards the right to adoption: in 2016 just over 50 per cent of people in Finland thought that gays and lesbians should have the same adoption rights as heterosexuals. Moreover, the results indicate that women, younger people, those with higher education, religiously non-active individuals and those with no children have more accepting attitudes towards homosexuals than others.

Keywords: homosexuals, attitudes, Finland.